

Innhold

Forord	11
1 Rusmiddelproblemer – en utfordring for samfunnet, helsetjenesten og den enkelte	13
Stian Biong og Siri Ytrefhus	
Formålet med boka	14
<i>Målgrupper</i>	14
Begreper og forståelse	14
<i>Helse</i>	14
<i>Rus</i>	15
Teoritradisjoner og faglige perspektiver	15
<i>Kunnskapsgrunnlaget</i>	16
Verdier, levekår og sosial ulikhet	17
Organiseringen av boka	19
Referanser	20
2 Ulike forståelser og perspektiver på problematisk rusmiddelbruk og avhengighet	21
Sverre Nesvåg	
Hvordan synet på stoffene og synet på brukerne påvirker vår oppfatning av problematisk rusmiddelbruk	21
<i>Uklar begrepsbruk</i>	21
<i>Stoffene, brukerne og samfunnets regulering av bruken</i>	23
<i>Når stoffene endrer posisjon</i>	26
Opplevde gevinster ved bruk av rusmidler	28
Variasjoner i problematisk rusmiddelbruk	30
<i>Skade</i>	31
<i>Normbrudd</i>	32
<i>Avhengighet</i>	32
Tre perspektiver på avhengighet	33
<i>Nevrobiologisk perspektiv</i>	33
<i>Psykologisk perspektiv</i>	36
<i>Sosiokulturelt perspektiv</i>	37
En gang avhengig – alltid avhengig?	39
Konsekvenser for utforming av tjenestetilbudet og krav til kompetanse	41
Referanser	42

3	Politikk og konsekvenser for praksis	44
	Randi Ervik og Stian Biong	
	Alkohol, tvangsarbeid og straff	44
	<i>Løsgjengerloven</i>	45
	Behandling, ikke straff	46
	<i>Kur for livstid?</i>	47
	<i>Kursteder og de private organisasjonene</i>	48
	<i>Edruskapsnemndene</i>	49
	<i>Alkoholistsorg og arbeidshjem</i>	49
	Narkotika	50
	<i>Fra medisinsk til strafferettslig kontroll</i>	52
	<i>Narkotikahaier?</i>	52
	... slik at samfunnsutviklingen kan endres i en mindre klientskapende retning	53
	<i>Generalistprinsipp og særomsorg</i>	55
	Helhetssyn	57
	Et narkotikafritt samfunn?	58
	<i>Skadereduksjon</i>	59
	<i>Legemiddelassistert rehabilitering (LAR)</i>	61
	<i>Ny handlingsplan, stortingsmelding og opptrappingsplaner</i>	62
	Narkotikaavhengighet er en kompleks lidelse	64
	Oppsummering	65
	Referanser	67
4	Etiske utfordringer og etisk kompetanse	70
	Om makt, verdighet og personlig dømmekraft i rusmiddelomsorgen	
	Marie Aakre og Stian Biong	
	Etiske utfordringer	70
	Hva er etikk i praksis?	71
	<i>Ekte møter</i>	72
	<i>Respekt for autonomi</i>	74
	Menneskesyn, likeverd og verdighet	76
	Etisk kompetanse	78
	<i>Det etiske språket</i>	80
	<i>Den etiske refleksjon</i>	81
	<i>Den etiske læreprosess</i>	83
	Etiske dilemmaer	84
	<i>Noen sentrale etiske verktøy</i>	85
	<i>Modellen til Senter for medisinsk etikk (SME)</i>	86
	Moralsk stress	87
	Referanser	88
5	Rusmidlenes virkninger og skadevirkninger	90
	Svein Skjøtskift	
	Oversikt over de enkelte rusmidlene	90
	<i>Akutte skader og skader ved kronisk bruk</i>	91

De enkelte rusmidlene, virkninger og skadevirkninger	92
<i>Alkohol</i>	92
<i>Amfetamin</i>	98
<i>Anabole androgene steroider</i>	99
<i>Benzodiazepiner og benzodiazepinlignende stoffer</i>	101
<i>Cannabis</i>	102
<i>MDMA (ecstasy)</i>	103
<i>Opioider</i>	105
<i>GHB, GBL og butanediol (1,4 BD)</i>	106
<i>Kokain og crack</i>	107
<i>Løsemidler</i>	108
<i>Khat</i>	109
<i>Andre narkotiske stoffer</i>	110
Avsluttende kommentarer	111
Viktige kilder	112
<i>Bøker</i>	112
<i>Artikler</i>	112

6 Psykososial og medikamentell behandling ved rusmiddel- lidelser

Ayna B. Johansen (1976–2018) og Jørgen G. Bramness	
Hva er effektiv behandling for rusmiddellidelser?	115
<i>Fra metoder til prinsipper</i>	116
<i>Muligheter for den rusmiddelavhengige</i>	118
<i>Utredning og bruk av diagnoser</i>	119
<i>Biopsykososial og integrert behandling</i>	120
<i>Motivasjonsfokuseret behandling</i>	121
<i>Metoder for å øke kontinuitet i behandlingen</i>	122
<i>Bruk av tvang</i>	123
Psykososiale intervensjoner	124
<i>Selvhjelp og individualterapi</i>	125
<i>Gruppeterapi</i>	126
<i>Tidlig intervensjon</i>	127
<i>Systemiske metoder</i>	129
Medikamentelle intervensjoner	131
<i>Legemidler mot rusmiddelsug</i>	131
<i>Akuttbehandling av rusrelaterte tilstander</i>	134
<i>Nedtrapping fra benzodiazepiner</i>	135
<i>Substitusjonsbehandling</i>	136
<i>Annen medikamentell behandling</i>	138
Referanser	139

7 Miljøterapi i tverrfaglig spesialisert rusbehandling

Knut Tore Sælør og Sarah Ovidia Bjerknes	
Hva er tverrfaglig spesialisert rusbehandling?	142
Helsepersonell i TSB	143

Miljøterapi i TSB	144
<i>Mangfold i miljøterapien</i>	146
<i>Miljøterapi, en del av helheten</i>	147
Pasientens motivasjon og håp	148
<i>Endringsprosesser</i>	149
<i>Relasjonens betydning</i>	151
<i>Uformelt samvær</i>	151
<i>Veiledning</i>	152
<i>En god avslutning</i>	154
Referanser	156
8 Tidlig intervensjon ved rusmiddelrelaterte lidelser i sykehus	159
Åse Christiansen	
Forebygging og tidlig intervensjon	160
Holdninger til pasienter med rusmiddelrelaterte innleggelseser	161
Eksempler på tidlig intervensjon	162
<i>Pasient med helseskadelig bruk av alkohol</i>	163
<i>Pasient som bruker alkohol og illegale rusmidler</i>	164
<i>Pasient med alkoholavhengighet</i>	167
Motivasjon for endring av alkoholvaner	170
Eksempler på organisering av rusmiddelforebyggende arbeid i sykehus	173
Referanser	175
9 Sykepleie til personer med rusmiddelavhengighet i somatisk sykehus	178
Anne Skoglund og Stian Biong	
Tidlig intervensjon	178
Tverrfaglig samarbeid	180
<i>Abstinensbehandling</i>	182
Behov for sykepleie	183
<i>Trygghet</i>	183
<i>Respirasjon</i>	184
<i>Sirkulasjon</i>	184
<i>Infeksjoner</i>	185
<i>Smertelindring</i>	186
<i>Kroppstemperatur</i>	188
<i>Ernæring og eliminasjon</i>	188
<i>Personlig hygiene</i>	189
<i>Aktivitet, søvn og hvile</i>	189
<i>Eksistensielle behov</i>	190
Ved utskrivning fra sykehus	191
Referanser	192

10 Akutt helsehjelp ved opioidoverdoser	195
Ståle Alstadius (s. 195–203). Jan Erik Skjølås og Stian Biong (s. 203–211)	
Hva er en overdose?	196
<i>Risikofaktorer for overdose</i>	197
<i>Symptomer og forløp ved overdose</i>	198
Hva kan gjøres før ambulansen ankommer?	199
Ambulansepersonnellets prosedyrer ved overdose	201
Helsepersonnellets oppfølging ved overdoser	203
<i>Trygghet</i>	203
<i>Respirasjon</i>	205
<i>Sirkulasjon</i>	206
<i>Bevissthet</i>	207
<i>Temperatur</i>	208
Forebygging av overdoser	209
Når overdosedødsfall inntreffer	210
Referanser	211
11 Familiens situasjon	215
Siri Ytrehus	
Familien i velferdsstaten	215
<i>Et mangfold av familietyper</i>	216
<i>Familiens rolle</i>	217
<i>Familiens bidrag</i>	217
Familiens betydning	218
<i>Familien som motivasjonsfaktor</i>	219
Belastningen på familier	220
<i>Endring i familierelasjonene</i>	221
<i>Mestringsstrategier</i>	222
<i>Stigma</i>	224
En familievennlig praksis	225
<i>Få kunnskap om familiens behov og mestringstilnæringer</i>	225
<i>Formidle forståelse og ikke-dømmende holdninger</i>	226
<i>Se på familien som medhjelper og støttespiller i det skadereduserende</i> <i>arbeidet</i>	226
<i>Se familien som primærbruker</i>	227
<i>Ha en fleksibel tilnærming</i>	228
<i>Gi familien tid og rom til å fortelle om situasjon og behov</i>	228
<i>Ta hensyn til familiens syn på åpenhet</i>	229
<i>Være oppmerksom på familiene til brukerne med de mest omfattende</i> <i>problemene</i>	229
<i>Sikre at familiene får den informasjonen de trenger</i>	230
<i>Tilpasse informasjon og kunnskap til familiens behov</i>	230
Kartlegge fare for og forekomst av vold og iverksette nødvendige forebyggende tiltak	231
Referanser	231

12 Bostedsløshet	234
Siri Ytrehus	
Bostedsløshet – definisjon og omfang	234
Boligsosialt arbeid	235
<i>Bolig</i>	236
<i>Tjenestene</i>	238
Referanser	241
13 Kommunalt rusarbeid	243
Siri Ytrehus	
Føringer, mål, ansvar og overordnede grunnprinsipper i det kommunale rusarbeidet	243
Utfordringer i det kommunale rusarbeidet	246
Det kommunale rusarbeidet – organisering og ansvar	248
Samarbeid	249
<i>Ulike former for samarbeid</i>	251
<i>Samarbeid – utfordringer og forutsetninger</i>	252
Oppsøkende og ambulerende tjenester	254
Lavterskeltilbud og tilbud fra frivillige organisasjoner	255
Den direkte brukerkontakten	257
<i>Korte intervensjoner i kommunen</i>	259
<i>Kartlegging av behov og helseproblemer</i>	261
<i>Kontaktperson og brobygger</i>	262
Referanser	263
Om forfatterne	266
<i>Redaktørene</i>	266
<i>Øvrige bidragsyttere</i>	266
Stikkord	269